

Полятикін С.О.

аспірант кафедри економічного контролю та аудиту
Сумського національного аграрного університету

Poliatykin S.O.

Fellow of the Department of Economic Control and Audit
Sumy National Agrarian University

ОСНОВНІ ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

BASIC FACTORS OF INNOVATION-INVESTMENT ATTRACTIVE DEVELOPMENT OF REGIONS IN UKRAINE

Анотація. Визначено та проаналізовано основні фактори інвестиційно-інвестиційної привабливості регіонів. Запропоновано заходи щодо залучення фінансових ресурсів для проведення реальних інвестицій на регіональному рівні. Центр тяжіння проведення ринкових перетворень переміщується в регіони. Процеси, що відбуваються там, зумовлюють зміну всієї економічної ситуації в країні. Перспективи динамічного розвитку вітчизняної економіки багато в чому визначаються станом і тенденціями інноваційно-інвестиційного клімату в її регіонах.

Ключові слова: регіони, інвестиції, інновації, фактори, джерела фінансування, привабливість.

Постановка проблеми. Основою активізації інвестиційної діяльності на регіональному рівні є вирішення методичних проблем раціонального здійснення інвестиційного процесу в регіоні на основі програм і стратегічних обґрунтувань регіональних інвестиційних проектів і створення механізму їхнього ефективного функціонування, наукове обґрунтування раціонального рівня і напрямів використання інвестиційних ресурсів. У зв'язку із цим потрібно ретельно проаналізувати фактори інвестиційної привабливості регіонів, запропонувати заходи щодо залучення фінансових ресурсів для проведення реальних інвестицій на регіональному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі питання підвищення економічної активності регіонів, оцінки їх інвестиційного потенціалу та розвитку, розробленню моделей розвитку регіонів присвячено досить багато публікацій. Доволі цікавою є думка С.А. Юрія та І.О. Івашука. На їхню думку, центр тяжіння проведення ринкових перетворень переміщується в регіони, а процеси, що відбуваються там, зумовлюють зміну всієї економічної ситуації в країні. Державні реформаційні процеси не завжди адаптовані до регіональних особливостей розвитку й іноді вступають із ними в протиріччя. А без надійних основ інвестиційної діяльності важко сподіватися на сталий розвиток виробництва, науково-технічний та соціальний прогрес [1, с. 108].

З. Герасимчук вважає, що на даному перехідному етапі вкрай необхідне розроблення на державному рівні концептуальної моделі розвитку регіонів, яка давала б їм можливість вийти з кризового стану й надалі не переходити до нього, а продовжувати нарощувати власний соціально-економічний потенціал [2, с. 35].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На нашу думку, теоретичні і методичні основи стратегічного розвитку, формування соціально й економічно важливих програм і проектів інвестування на регіональному рівні в економічній літературі розроблені поки недостатньо. У зв'язку із цим дана проблема є актуальною.

Мета статті полягає у визначенні та аналізі основних факторів інноваційно-інвестиційної привабливості регіо-

нів, запропонованні заходів щодо залучення фінансових ресурсів для проведення реальних інвестицій на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринкова економіка пов'язана не тільки з розвитком приватизаційних процесів і формуванням системи регулювання діяльності суб'єктів господарювання, а й зі створенням умов для залучення інвестицій у регіони за нормативно-правового, економічного, організаційного забезпечення безпеки і досить високого рівня прибутковості інвестиційних вкладень у цінні папери та інвестиційні проекти. У цих умовах формування і дотримання комплексу стратегічних заходів інвестиційного регулювання в регіонах, спрямованих на ефективне організаційне, кадрове і ресурсне забезпечення програм інвестування, гарантування прийнятності рівня безпеки, прибутковості вкладень вимагають формування основ менеджменту забезпечення виконання регіональних інвестиційних проектів, ефективного використання ресурсного потенціалу регіонів.

Нині підтримка процесу інвестування шляхом створення регіональних ринків інвестицій, визначення складу пріоритетних регіональних програм стратегічним шляхом розвитку інвестиційної діяльності в Україні.

На нашу думку, перспективи динамічного розвитку вітчизняної економіки багато в чому визначаються станом і тенденціями інвестиційного клімату в її регіонах. Регіональні оцінки стану і тенденцій інвестиційного клімату визначаються співвідношенням показників інвестиційної активності і привабливості регіонів. Обидві ці оцінки комплексними. Так, інвестиційна активність регіону оцінюється не тільки річними обсягами капітальних вкладень, а й їхнім фізичним наповненням: обсягами будівельно-монтажних робіт, попитом на інвестиційну продукцію (будівельні, монтажні і конструкційні матеріали, виробниче устаткування і механізми, будівельну техніку). Інвестиційна привабливість регіону оцінюється характеристиками його потенційного попиту на інвестиції (станом і перспективами розвитку основних ресурсів відтворення економіки, інфраструктури виробництва, потужностей будівельних організацій, рівнем регіональних інвестиційних ризиків; станом екологічної і соціаль-

ної обстановки і т.п.). За оцінками тенденцій інвестиційного клімату в регіонах можна оцінювати перспективи подолання загальної інвестиційної кризи в країні, виходу на етап її динамічного розвитку.

Перспективи розвитку інноваційно-інвестиційного процесу в регіонах України пов'язані з подоланням головних негативних тенденцій:

- низької частки конкурентоздатної продукції на товарних ринках, забезпеченої стійким перспективним попитом;
- низької ефективності інвестиційних ресурсів, що вкладаються у вітчизняне виробництво товарів і послуг;
- високими інвестиційними ризиками у більшості регіонів України.

Проведення ефективних перетворень в економіці і формування конкурентного ринкового середовища виступають необхідними, але недостатніми умовами реалізації в регіонах ринкових механізмів саморегулювання. Приведення їх у дію повною мірою можливо тільки за умови забезпечення сприятливого підприємницького та інвестиційного клімату як у цілому в країні, так і в окремих її регіонах [3, с. 28].

На нашу думку, для розвитку регіональних ринків інвестицій доцільне створення фінансових корпорацій, що мали би можливість здійснювати поруку перед інвесторами, залучати фінансові засоби за рахунок емісії цінних паперів, відбирати і проводити експертизу інвестиційних проектів за встановленими пріоритетними напрямками, розміщати на конкурсній основі іноземні кредити. Стратегічному розвитку інвестиційного ринку можуть активно сприяти регіональні фінансово-промислові групи, що спрямовують свій капітал на розвиток регіонального економічного простору в рамках комплексних інвестиційних проектів. Формування регіональних фінансово-промислових груп повинне забезпечити створення стійкої регіональної фінансової структури, здатної рівноправно взаємодіяти з аналогічними структурами інших регіонів України і бути конкурентоздатними на рівні міжнародних фінансово-інвестиційних утворень.

Досі не реалізованим джерелом фінансування інвестиційних програм є інвестиційний потенціал домашніх господарств. Заощадження населення – та частина доходу домашнього господарства, яка не йде на придбання товарів та послуг та на сплату податків. Вони трансформуються в інвестиції по таких двох напрямках:

- придбання цінних паперів;
- за допомогою фінансових посередників.

На нашу думку, для залучення таких потенційних інноваційно-інвестиційних ресурсів у розвиток регіонів, як заощадження населення, можуть сприяти спеціальні регіональні фонди заощаджень населення зі статутним капіталом за рахунок ліквідних активів регіону й інституціональних інвесторів із позитивною репутацією [4, с. 14].

Стратегічні напрями ефективного використання майнового комплексу регіону повинні становити центральну проблему розвитку регіонів України для збереження і створення нових робочих місць, формування інфраструктури фондового ринку, розвитку.

Сьогодні ще вкрай неефективно діють механізми державного стимулювання інвестиційної діяльності в регіонах, розповсюджені в міжнародній практиці [5, с. 53].

Центр тяжіння проведення ринкових перетворень переміщується в регіони, а процеси, що відбуваються там, зумовлюють зміну всієї економічної ситуації в країні. Державні реформаційні процеси не завжди адаптовані до регіональних особливостей розвитку й іноді вступають

із ними в протиріччя. А без надійних основ інвестиційної діяльності важко сподіватися на сталий розвиток виробництва, науково-технічний та соціальний прогрес.

Основою активізації інноваційно-інвестиційної діяльності на регіональному рівні є вирішення методичних проблем раціонального здійснення інвестиційного процесу в регіоні на основі програм і стратегічних обґрунтувань регіональних інвестиційних проектів і створення механізму їхнього ефективного функціонування, наукове обґрунтування раціонального рівня і напрямів використання інвестиційних ресурсів [6, с. 108].

Стратегічні напрями ефективного використання майнового комплексу регіону повинні становити центральну проблему розвитку регіонів України для збереження і створення нових робочих місць, формування інфраструктури ринку розвитку малого підприємництва.

Сьогодні ще вкрай неефективно діють механізми державного стимулювання інвестиційної діяльності в регіонах, розповсюджені в міжнародній практиці.

Насамперед необхідно переглянути стратегічні й тактичні цілі їхнього створення, маючи на увазі їхню орієнтацію на прискорений розвиток депресійних регіонів, шляхом створення «точок» економічного росту на базі сучасних конкурентоздатних технологій виробництва і широкого залучення інвестицій. Для цих цілей потрібне досить строге обґрунтування їхніх масштабів, географічного положення, форм застосування і періодів дії.

В умовах обмеженості фінансових ресурсів в Україні для інвестування потрібна узгоджена державна і регіональна політика щодо їх мобілізації. Це є пріоритетним напрямом державного регулювання інвестиційних процесів.

Управління інвестиційним процесом на рівні підприємства і прийняття того чи іншого рішення значною мірою зумовлені цілями, що воно перед собою ставить. Виходячи зі стратегічних цілей, фінансові менеджери визначають той перелік критеріїв та їх граничні значення, за допомогою яких визначається доцільність інвестиційних проектів. Одним із найважливіших критеріїв є прибутковість проекту. У світовій практиці виділяються такі типи реальних інвестицій залежно від їх цілей, які спрямовані на: підвищення надійності, техніки безпеки, екологічної культури виробництва; збереження позицій на ринку; відновлення основних фондів і підтримки безупинної діяльності; економію витрат та збільшення доходів; венчурні проекти. Процес ефективного управління інвестиційним проектом зумовлює розроблення для кожного з типів інвестицій граничних значень прибутковості. Прибутковість проекту – важливий критерій, але крім нього велике значення мають стратегічний ріст фірми, досягнення високої продуктивності праці, розроблення нових видів продукції, підвищення кваліфікації персоналу, соціальні фактори та ін. Категорія прибутку лежить в основі традиційних методів аналізу інвестиційних рішень – методу норми прибутку на інвестиції і зв'язаного з ним методу норми доходу на одну акцію. Як у корпоративних звітах, так й у фінансовій пресі акцент робиться на показнику доходу на одну акцію як найважливішому індикаторі ефективності інвестиційної діяльності компанії.

Останнім часом як у світовій, так й у вітчизняній практиці все більш широке поширення одержують принципово нові підходи до аналізу діяльності корпорації у сфері капіталовкладень і визначення критеріїв їхньої економічної ефективності, зокрема методи оцінки вартості компанії для акціонерів. За допомогою цього методу погоджують приведену вартість грошових потоків від усіх інвестицій-

них проектів фірми в прогностичний період, поточну вартість її цінних паперів, що котируються на ринку, і залишкову вартість компанії, що дає змогу визначати не тільки ефективність конкретного проекту, але і його вплив на інвестиційні позиції фірми у цілому.

Реальна комерційна практика об'єктів господарювання свідчить, що найчастіше конкурують між собою варіанти не різних типів капіталовкладень (які зазвичайможуть здійснюватися одночасно), а в рамках одного типу. Крім того, важливу роль в інвестиційній поведінці фірм грає тимчасовий розподіл прибутку. Керівництво компанії залежновід свого фінансового становища в окремі періоди задає різні норми прибутку на капіталовкладення, керуючи в такий спосіб інвестиційним процесом у часі.

Категорія прибутку лежить в основі традиційних методів аналізу інвестиційних рішень – методу норми прибутку на інвестиції і зв'язаного з ним методу норми доходу на одну акцію. Як у корпоративних звітах, так і у фінансовій пресі акцент робиться на показнику доходу на одну акцію як найважливішому індикаторі ефективності інвестиційної діяльності компанії. Більше того, широке поширення одержала точка зору, що рівень цін на акції визначається рівнем відбитих у балансових звітах корпоративних доходів (іншими словами, якщо компанія забезпечує задовільне зростання доходів на одну акцію, то ринкові ціни її акцій неодмінно виростуть). У дійсності ж, як показує світовий досвід, між показниками зростання доходів на акцію і ринкову ціну акціонерного капіталу фірми немає твердої прямої залежності.

Що стосується показників норми прибутку на інвестиції, то в них не знаходять відображення витрати на науково-дослідні роботи, що унеможливило порівняння ефективності капіталовкладень наукомістких фірм і компаній із меншими витратами на науково-дослідні роботи. У зв'язку з тим, що велика частина вкладень корпорацій може спрямовуватися в нематеріальні активи, з'являються сумніви в правомірності використання вищезгаданих показників як адекватних індикаторів інвестиційної активності. Нині метод норми прибутку (як і метод строку окупності) застосовується, як правило, під час оцінки невеликих короткострокових проектів, а також для виміру ефективності вкладень окремих підрозділів компанії.

У процесі інвестиційного планування відбувається розбивка проектів на ті, що відповідають стратегічним цілям розвитку підприємства, і ті, що виявляються за їх межами.

Більша частина проектів зазвичай перебуває в довгостроковому плані корпорації протягом декількох років. Із нього вони переносяться в план прибутку з фіксацією по роках за винятком випадків прискореної реалізації чи відкладання проектів залежно від змін кон'юнктури. У періоди погіршення фінансового стану підприємствам потрібно йти не шляхом відмовлення від проектів, а шляхом жорсткості критеріїв їх добору, метою чого є більш безболісне для підприємств зниження рівня капіталовкладень.

Можна виділити три групи обмежень, що впливають на процес прийняття корпораціями інвестиційних рішень:

- схильність до інвестування;
- здатність реалізувати проект;
- фінансові обмеження.

Схильність до інвестування визначається такими факторами, як:

- необхідність підтримки поточного рівня виробництва;
- виконання вимог до охорони праці й навколишнього середовища;

- можливості скорочення витрат виробництва;
- співвідношення між необхідністю розширення виробництва і наявних потужностей;
- сформована середня норма прибутку;
- характер корпоративної стратегії.

Нові продукти, з якими компанія планує вийти на ринок, здатні стимулювати зростання вкладень, хоча ці продукти можуть спочатку і не генерувати відповідне збільшення продажів. І навпаки, ріст продажів продуктів, що корпорація має намір вивести з ринку, може взагалі не відбитися на обсязі інвестицій.

Найбільш істотний вплив на прийняття інвестиційних рішень надають фінансові обмеження. Вони зумовлені розмірами грошових надходжень, наявністю планових чи непередбачених поглинань і злиттів, здатністю і бажанням змінити величину зовнішнього боргу підприємства. Своєю чергою, грошові надходження залежать від обсягу прибутку, рівня амортизації, а також можливостей скорочення оборотного капіталу у зв'язку з оновленням основних засобів та введенням нової технології. Фінансові обмеження відіграють важливу роль лише в напрямі зниження капіталовкладень, поява ж непередбачених надлишків фінансових засобів рідко стимулює додаткові інвестиції. Такі ресурси спрямовуються, як правило, на вирішення поточних виробничих проблем [6, с. 228].

Нині багато великих підприємств зіштовхуються з проблемою формування своєї внутрішньої інвестиційної стратегії, з необхідністю встановлення чітких стандартів підготовки і прийняття інвестиційних рішень, визначень показників ефективності інвестиційної діяльності, критеріїв добору альтернативних інвестиційних рішень. В умовах, коли фінансові ресурси обмежені, реалізація всіх потенційно цікавих інвестиційних задумів виявляється неможливою. Фінансовому менеджеру приходиться вирішувати проблему вибору – із загального списку визначати підмножину інвестиційних проектів, що задовольняють критеріям можливості реалізації (достатність фінансових і матеріальних ресурсів) і критерію максимізації вартості бізнесу. Отже, йдеться про оптимізацію інвестиційної стратегії підприємства. Під інвестиційними проектами в даному контексті розуміються практично усі форми капітальних вкладень, наприклад: закупівля нового обладнання, будівництво, ремонтні роботи чи придбання, розроблення нематеріальних активів і т.д.

В умовах обмеженості фінансових ресурсів в Україні для потреб інвестування потрібна узгоджена державна і регіональна політика щодо їх мобілізації. Це є пріоритетним напрямом державного регулювання інвестиційних процесів.

Основними ланками забезпечення залучення фінансових ресурсів для проведення інноваційно-інвестиційних вкладень є такі умови:

- макроекономічна стабілізація, що включає зниження темпів інфляції до економічно прийняттого рівня;
- зниження ставки рефінансування НБУ і зменшення прибутковості операцій на ринку державних цінних паперів, що дасть змогу в підсумку перевести істотну частку фінансових ресурсів в інвестиційну сферу, одночасно підвищивши привабливість довгострокових вкладень у реальний сектор економіки;
- завершення формування законодавчої і нормативно-правової бази економічної реформи. Передусім необхідне прийняття низки законодавчих актів із питань інвестицій на регіональному рівні;
- забезпечення захисту інтересів інвесторів на базі стабільного законодавства по всіх основних напрямках становлення ринкової економіки і формування на цій пра-

вовій основі єдиних і стабільних основних умов для всіх суб'єктів ринку незалежно від форми власності та їхньої територіальної приналежності;

• пріоритетний розвиток високотехнологічних, наукомістких виробництв, стійке зростання виробництва товарів народного споживання і матеріальної бази споживчого комплексу; розвиток і модернізація інфраструктури регіональної економіки.

Висновки. Запропоновано основи активізації інвестиційної діяльності на регіональному рівні, проаналізовано фактори інвестиційної привабливості регіонів та розроблено заходи щодо залучення фінансових ресурсів для проведення реальних інвестицій.

На нашу думку, для розвитку регіональних ринків інвестицій доцільне створення фінансових корпорацій,

що мали б можливість здійснювати поруку перед інвесторами, залучати фінансові засоби за рахунок емісії цінних паперів, підбирати і проводити експертизу інвестиційних проектів по встановлених пріоритетних напрямках, розміщати на конкурсній основі іноземні кредити. Стратегічному розвитку інвестиційного ринку можуть активно сприяти регіональні фінансово-промислові групи, що спрямовують свій капітал на розвиток регіонального економічного простору в рамках комплексних інвестиційних проектів. Формування регіональних фінансово-промислових груп повинне забезпечити створення стійкої регіональної фінансової структури, здатної рівноправно взаємодіяти з аналогічними структурами інших регіонів України і бути конкурентоздатними на рівні міжнародних фінансово-інвестиційних утворень.

Список використаних джерел:

1. Юрій С.І., Івашук І.О. Активізація інвестиційної діяльності на регіональному рівні. *Фінанси України*. 2000. № 4. С. 106–113.
2. Герасимчук З. Комплексна оцінка рівня сталого розвитку регіонів України. *Економіка України*. 2002. № 2. С. 34–42.
3. Сухоруков А. Проблеми підвищення інвестиційної активності регіонів. *Економіка України*. 2002. № 8. С. 27–33.
4. Бутко М. Проблеми реалізації інноваційної моделі розвитку економіки на регіональному рівні. *Економіка України*. 2002. № 11. С. 11–15.
5. Полятикін С.О. Особливості інноваційно-інвестиційної діяльності в зарубіжних країнах. *Економіка та суспільство*. 2017. № 9. URL: <http://economyandsociety.in.ua>.
6. Полятикін Л.І. *Методологічне та обліково-аналітичне забезпечення сталого розвитку підприємств малого бізнесу: монографія*. Суми: ПП Винниченко М.Д., ФОП Литовченко Є.Б., 2016. 380 с.

Анотація. Определены и проанализированы основные факторы инвестиционно-инвестиционной привлекательности регионов. Предложены меры по привлечению финансовых ресурсов для проведения реальных инвестиций на региональном уровне. Центр тяжести проведения рыночных преобразований перемещается в регионы. Процессы, происходящие там, обуславливают изменение всей экономической ситуации в стране. Перспективы динамичного развития отечественной экономики во многом определяются состоянием и тенденциями инновационно-инвестиционного климата в ее регионах.

Ключевые слова: регионы, инвестиции, инновации, факторы, источники финансирования, привлекательность.

Summary. The main factors of investment and investment attractiveness of regions are determined and analyzed. Proposed measures to attract financial resources for real investment at the regional level. The center of gravity of market transformation is moving to the regions. The processes taking place there determine the change in the entire economic situation in the country. Prospects for the dynamic development of the domestic economy are largely determined by the state and trends of the innovation and investment climate in its regions.

Keywords: regions, investments, innovations, factors, sources of financing, attractiveness.